

ISSN 2181-7138

МУАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИУ

Илимий-методикалық журнал

2023

2/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы гүўалық берилген.*

Нөкис

2/3-сан 2023

апрель-май

Шөлкемлестіріушілер:

*Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириу Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы*

**Редактор:
А. Тилегенов**

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Асқарбай НИЯЗОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Сабит НУРЖАНОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Ерполат АЛЛАМБЕРГЕНОВ	Нуржан МАТЧАНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Шукурилло МАРДОНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Арзы ПАЗЫЛОВ
Умида БАҲАДИРОВА	Барлықбай ПРЕНОВ
Фархад БАБАШЕВ	Қаххор ТУРСУНОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Нурзода ТОШЕВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Тажибай УТЕБАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ	Амангелди КАМАЛОВ
Алишер ЖУМАНОВ	Ризамат ШОДИЕВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Умида ИБРАГИМОВА	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Гавхар ЭЩАНОВА

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХЭМ ЭДЕБИЯТ

Yusupov I. K. Joqari klasslarda poeziyalik shigarmalardi oqituv texnologiyalari	6
Sattarova D. H. Holat bildiruvchi sifatlar ma'nolarini faollashuvi	11
Boqiyeva R. B. Ingliz tilida gapirishga o'rgatishning mazmuni	18
Quychiyeva Z. I. Frazeologik birliklarning ayrim xususiyatlari	25
Mustafaqulova H. A. Activities for organizing communicative language teaching	29
Mustafaqulova H. A. learning different contexts in teaching second language	32

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Hakimova D. M. Innovatsion salohiyat modeli o'qituvchi faoliyatining asosi sifatida	36
Абдуҷаббарова М., Давлатов О. Маърифат даргалари асарларида маданиятнинг тарбиявий аҳамияти талқини	44
Quychiyeva Z. I. Ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish va integratli maqsadlar	50
Fayzullayeva A. S., Mamarizayeva F. Z. Chet tillarni masofaviy o'qitishda interfaol usullardan foydalanish qulayliklari va unda yuzaga keladigan muammolar	55
Yakubov F. U. Shaxs tashkilotchilik qobiliyati muammosining xorij va O'zbekistonda ilmiy o'rganilganligi	61
Boqiyeva R. B. Fan va texnika yangiliklari kechalarini o'tkazish metodikasi	66
Fayzullayeva A. S., Mamarizayeva F. Z. Masofaviy ta'lim tushunchasi va masofaviy o'qitish jarayonining o'ziga xos tomonlari va afzalliklari	71
Yakubov F. U. Xorij psixologiyasi tadqiqotlarida shaxsning kommunikativ xususiyatlari muammosining ilmiy o'rganilganligi	76
G'aniyeva A. T. O'qituvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	83
Ismoilova Sh. Umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilarning kasbiy innovatsion kompetentligini takomillashirishning pedagogik asoslari	89
Inoyatov I. Sh. Касбий таълим (сув хўжалиги ва мелиорация) таълим йўналишлари талабаларини инновацион ёндашув асосида касбий фаолиятга тайёрлашнинг дидактик шарт - шароитлари	94
Джалилов Х. Х. Касбий маданиятини ривожлантиришда темир йўл муҳандислиги йўналиш талабаларининг педагогик шарт-шароитлари	100
Боқиев Х. Педагогика олий таълим муассасаларида кафедра профессор-ўқитувчиларнинг илмий-методик тайёргарлигини ривожлантириш	105
Мамажонов О. Т. Bo'lajak o'qituvchining ma'naviy kompetentligini rivojlantirish yo'llari	109
Эшмуродов О. Н. Кластерли таълим шароитида умумтаълим мактаб ўқувчиларининг ўқув ва билиш фаолиятини ривожлантиришга методологик ёндашувлар	117
Ergasheva F. A. Oliy ta'lim muassasalarida chet tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar va ulardan foydalanish	122
Атаханова С. О. “Муҳандислик чизмачилиги” фанида стандартларнинг қўлланилиши	128
Ergasheva F. A. Ingliz tili leksikasini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	134
Ayslanbekova I. F. O'qituvchining o'quvchilar bilan ishlashida dars o'tish usullariga psixologik yondashuv	139
Ayslanbekova I. F. O'quv- tarbiya jarayonini tashkil etishning ilmiy psixologik adabiyotlarda o'rganilishi	146
Ibrgimov X. X. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida o'quvchilarni mavzu asosida kompozitsiya ishlashga o'rgatish	151
Ko'kiyev B. B. Muhandislik grafikasi fanlarini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarini o'rni	157
Muxtarova L. A. Ekologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirish omillari	160

Ismatov U. Sh. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida grafik materiallarda tasvirlar bajarishga o'rgatish texnologiyalarini takomillashtirish	169
Ko'kiyev B. B. Muhandislik grafikasi fanlarini restavratsiya ishlarida qo'llanilishi	175
Ortiqova N. A. Pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etishning tashkiliy asoslari	179
Ortiqova N. A. O'qituvchini innovasion faoliyatga tayyorligini tashxis qilish diagnostikasi metodlari	187
Rustamov L. X. Uzlüksiz pedagogik amaliyotni tizimlashtirish	191
Raxmatov U. E., Xolmurodova O. S. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarini tayyorlashda foydalaniladigan masala va mashqlarni tanlash mezonlari va ko'rsatkichlari	195
Zayniyev S. I. Biopolimerlar mavzularini o'qitishda olimpiada masalaridan foydalanishning o'ziga xos jihatlari	201
Мирзаева Н. И. Биология дарсларида ўқувчиларнинг тадбиркорлик кўникмаларини такомиллаштириш методикаси	206
Ergasheva G. S., Umarova M. N. Biologiya darslarida raqamli raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	212
Гаффаров А. М. Узлүксиз касбий ривожланиш тизимида педагогнинг мустақил таълими ва унинг ташкилий жиҳатлари	220
Xonnazarova S. Individual ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish	227
Xidirov F. F. Ta'limda tolerantlik munosabatlarining metodologik aspektlari	232
Sarimsoqova S. M. Raqamli ta'lim sharoitida biologiya darslarida o'quvchilarning kompetensiyalarini shakllantirish kontekstlari	236
Kadirova Sh. Biologiya ta'limida qo'llaniladigan kompetentli yo'naltirilgan texnologiyalar tasnifi	2417
Жалилова Н. Т. Имом Ғаззолий илгари сурган таълимий ғоялар дидактик кадрийат сифатида (Я.А Коменский ва Имом Ғаззолий меросининг тарихий-ретроспектив таҳлили асосида)	247
Xalmatova D. A. Aralash ta'limning pedagogik va psixologik asoslari	253
Хисматова Х. Рабочая тетрадь по коллоидной химии: использование в образовательном процессе и практические рекомендации	263

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Теумуратова З. Qaraqalpaqstan tariyxi sabaqlarında qaraqalpaq xalqiniñ ruwxiy мәденияти tariyxin ўyreniw мәseleleri	269
--	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Otaqulova D. R. «Flipped classroom» texnologiyasi yordamida mashg'ulotlarni tashkil etish usuli	273
Achilov N. N. Chizmachilik darslarida loyihalash elementlarini bajarishda kompyuter grafikasidan foydalanga holda talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish	278
Ozodboyev I. O. Muhandislik va kompyuter grafikasi darslarida autocad dasturida yig'ish chizmalarini 2d va 3d ko'rinishlarini chizish	283
Исмоилов Д. М. Кредит модуль тизимиға асосланган ўқитиш тизимида физикадан амалий машғулотларини олиб бориш методикаси	287
Одилов Ё. Кредит-модуль тизимида физикадан эксперимент олиб бориш методикаси	293
Seytimbetov S. M. Talabalarning ijodkorlik qobiliyatlarini autocad grafik dasturida konstruksiyalash metodikasi orqali rivojlantirish	298
Sattarova D. H. Ta'lim jarayonida zamonaviy informatsion va kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish	303
Умиров Х. Б. Академик лицей талабаларига физикадан масалалар ечишни ўқитишда дастурий воситалардан фойдаланишни ривожлантириш	308

BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARIDA GRAFIK MATERIALLARDA TASVIRLAR BAJARISHGA O‘RGATISH TEKNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH

Ismatov U. Sh.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Tasviriy san’at va dizayn” kafedrasi katta o‘qituvchisi

Tayanch so‘zlar: tasviriy san’at, rangtasvir, kompozitsiya, badiiy ijod, kompozitsion yaxlitlik, ritm, rang, kolorit.

Ключевые слова: изобразительное искусство, живопись, композиция, художественное творчество, композиционная целостность, ритм, цвет, колорит.

Key words: fine arts, painting, composition, artistic creativity, compositional integrity, rhythm, color, coloring.

Ma’lumki, tasviriy san’at sohasida bo‘lajak pedagog kadrlarni kasbiy tayyorlash, tasviriy san’at ashyolarini ishlatish texnologiyalarini bilish, ularni badiiy ijodda qo‘llash masalalari muhim hisoblanadi. Tasviriy san’atdan bo‘lajak mutaxassislarni kasbiy mahoratlarini rivojlantirish va o‘qitish metodikasini takomillashtirish masalalari rossiyaning yetuk olimlari - A.A.Alexin, S.Ye. Ignatev, V.I.Kozlov, T.S.Komarova, V.V.Koreshkov, V.S.Kuzin, V.K.Lebedko, S.P.Lomov, L.G.Medvedev, N.N.Rostovsev, N.M.Sokolnikova, A.S.Xvorostov, A.A.Unkovskiy, N.K.Shabanov, Ye.V.Shoroxov, T.Ya.Shpikalova kabi olimlar muvaffaqiyat bilan ilmiy ishlarini olib borgan bo‘lsalar, pedagogik sharoitlarning mohiyati va tuzilishi, funksiyalari bilan olimlardan Yu.K. Babanskiy, V.I. Andreev, A. Ya. Nayna, M.V. Zvereva, I. Y. Lerner, A.V.Tutolmin, V.G. Maksimova va boshqalarning asarlarida ko‘rib chiqilgan. Har bir olim turli xil fikr bildirganlar. O‘zbek olimlaridan S.Abdullaev, B.Azimov, B.Baymetov, N.Tolipov, B.Oripov, R.Hasanov kabi ko‘plab boshqa olimlar ilmiy tadqiqot ishlarini olib borganlar.

Dastavval, bo‘yoqlar bilan ishlashga oid ish qurollari va ularni ishlatish texnologiyasi bilan tanishib chiqamiz. Bo‘yoqlar ikki turga bo‘linib, suv bilan ishlatiladigan bo‘yoqlar va moybyoqlarga bo‘linadi. Suv bilan ishlatiladigan bo‘yoqlar turiga akvarel, tempera, guash bo‘yoqlari va tushlar kiradi. Bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarini suv bilan ishlatiladigan bo‘yoqlardan

darajada yotmaydi. Narsa va buyumlar tasvirlarini bo'yash jarayonida umumiydan xususiya yoki aksincha xususiya umumiyga qarab boriladi, nihoyat ish yaxlitlash bilan yakunlanadi.

Akvarel bo'yoqning bog'lovchisi o'simlikdan olinadigan rangsiz yelimlardan iboratdir.

Akvarel bo'yoqqa yana gliserin va kand ham ko'shiladi. Shuning uchun mazkur bo'yoq yuzada mayin va yumshoq bo'lib tovlanadi. Glitserin esa bo'yoqning tez qurib qolishiga yo'l qo'ymaydi,

u namlikni saqlab turadi. Akvarel bo'yog'i boshqa bo'yoqlarga nisbatan yorqin, toza va jozibalidir. Shuning uchun ham u bilan ishlangan tasvirlar chiroyli va nafosatli ko'rinishi sababli kishi e'tiborini jalb qiladi. Akvarel bo'yog'ida o'quv-mashq vazifalarni, shuningdek badiiy asarlarni yaratish mumkin. Bunda albatta bo'yoqning va rang tanlashning xususiyatlarini yaxshi bilish lozim. Akvarel bo'yoq bilan rangtastasvirni uzoqroq ishlash uchun bo'yoqni qog'ozga juda yupqa qilib surkash zarur, shunda bo'yoq qog'ozga puxta birlashadi va rangning tiniq chiqishiga yordam beradi. Bo'yoqni yupqa ishlatish xavo perspektivasini va oradagi masofani ko'rsatish, quyugroq soyalarni topish va temir, shisha, chinni buyumlar ko'rinishini o'z xususiyatlari bilan ko'rsatishga yordam beradi. Akvarel bo'yoq bilan qog'ozga ishlanganda qog'ozning oq rangidan yorqin joylarini ishlashda foydalanish mumkin. Akvarel texnikasini mukammal egallash, bu sohada malaka hosil qilish uchun birinchi navbatda ish qurollari va ashyolarning shay bo'lishi katta ahamiyatga ega. Qog'oz, albatta oq, yetarli darajada qalin va yuzasi g'adir-budur bo'lishi kerak. Haddan tashqari silliq qog'ozga bo'yoq tekis surtilmaydi. Qog'ozning yuzasi g'adir-budur bo'lsa, bo'yoq zarrachalari uning g'ovaklariga singib, quriganda mustahkam qotadi. Qog'ozning chekkalari bukilib ketmasligi uchun uni maxsus planshetga tarang qilib maxkamlash kerak.

kompleks tadbirlarning muvaffaqiyatini ta'minlash uchun zarur bo'lgan pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash, asoslash va tekshirishdan iborat. Amaliy mashg'ulotlar jarayonini takomillashtirish va bo'lajak pedagogni badiiy ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish asosida tasviriy san'atdan yuqori kasbiy-pedagogik kompetentlikni shakllantirish, pedagogik shart-sharoitlari o'rganish muhim vazifalaridan biridir.

Adabiyotlar:

1. Baymetov Botir Boltaboevich Formation of the skills of portraying the future teacher of fine arts in pencil drawing *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* Year: 2020, Volume: 10, Issue:5 Firstpage: (1122)
2. Botir Boltabaeovich Baymetov, Muratov Khusan Kholmuratovich, Self Sketches as a Tool in the Professional Training of a Future Artist-Teacher. Vol. 63. No. 2, (2020) @ www.solidstatetechnology.us
3. Shuhratovich, I. U. (2020). Technologies of working on graphic materials in fine arts classes (on the example of working still life in the pen). *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8 (4), Part II, 41-45.
4. Botir Boltaboyevich Baymetov, Ulfat Shuhratovich Ismatov. Improvement of technologies for teaching fine art teachers to image images in graphic materials. *Global Symposium on Humanity and Scientific Advancements Hosted From Paris France* <https://conferencepublication.com>. November 30th 2021.
5. Ismatov Ulfat Shuhratovich. Technologies of Working on Graphic Materials in Fine Arts Classes. *Journal of Asian Multicultural Research for Educational Study* ISSN: 2708-9703 Vol. 1 No. 2, 2020 (page 001-004)
6. Baymetov Botir Boltabaeovich. Aktualnie voprosy podgotovki pedagogicheskix kadrov respublike Uzbekistan. *Mejdunarodnyj nauchnyj jurnal «VESTNIK NAUKI»* 2020/10. Tom 1. 10 (31). Stranisy 5-9.
7. Botir Boltabayevich Baymetov. Technologies Of Moving Images Of People From Different Views In Fine Arts Lessons. *The American Journal of Social Science and Education Innovations. The American Journal of Social Science and Education Innovations* (ISSN – 2689-100x) Published: January 31, 2021. Str. 463-468
8. Botir Boltabaeovich Baymetov. oliy pyedagogik ta'limda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning ba'zi masalalari. *Academic research in educational sciences volume 2 | issue 1 | 2021. 277-283 betlar.*
9. Botir Boltabaeovich Baymetov. Art Of Modern Uzbekistan: The History Of Its Development During The Years Of Independence. *The American Journal of Social Science and Education Innovations. 2020/10. 125-132.*
10. BB Boltaboevich. Methods of portraiture in the process of making sketches and drawings of the human face in higher pedagogical education. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 2020. Tom 24. Nomer 5.Stranisy 6408-6415.*
11. BB Baymetov, XX Muratov. Tasviriy san'atdan amaliy mashg'ulotlarida talabalarining tasvirlash mahoratlarini takomillashtirish texnologiyalari. *Science and Education, 2021. 349-356.*
12. Ulfat Shuxratovich Ismatov Botir Boltabaeovich Baymetov. Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarini bosh namunasini tasvirlashga o'rgatish orqali tyexnik mahoratlarini takomillashtirish. 2020/11. «Science and Education» *Scientific Journal* November 2020 / Volume 1 Issue 8 Stranisy 476-484
13. Botir Boltabaeovich Baymetov, Ulfat Shuhratovich Ismatov. Development of competencies of future fine art teachers in description of nature in graphic materials. 2020. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*.tom 10.Nomer 11.Stranisy 864-871.

14. Shuhratovich, I. U. (2020). Application of innovation in teaching process. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (5), Part II, 4-8.

РЕЗЮМЕ

Maqola bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda tasviriy san'at texnologiyalaridan foydalanish, tasviriy san'atning akvarel texnikasida mashqlar bajarishning nazariy asoslari va metodikasi va uning talabalarga badiiy asar yaratishdagi qonun-qoidalari ko'rsatilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье показано использование изобразительных художественных технологий в профессиональной подготовке будущих учителей изобразительного искусства, теоретические основы и методика выполнения упражнений в акварельной технике изобразительного искусства, ее правила создания художественных произведений для учащихся.

SUMMARY

The article shows the use of fine art technologies in the training of future fine art teachers, the theoretical foundations and methods for performing exercises in the watercolor technique of fine art, its rules for creating works of art for students.

ISSN 2181-7138

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ХӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ»**

№ 2/3

Нөкис — 2023

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Р. Утепов

Компьютерде таярлаған:

П. Реймбаев

Мәнзил: Нөкис қаласы, Ерназар Алакөз көшеси №54

Тел.: 224-23-00

e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,

mugallim-pednauk@umail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлыўматларға автор жуўапкер.

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 15.05.2023. Форматы 70x100¹/₈

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шәртли б.т. 29,5 . Нашр. т. Нусқасы _____ Буйыртпа №